

1. Inleiding

Het begrip syntaxis ↑

In de syntaxis wordt de volgorde van de samenstellende delen van de zin behandeld, alsmede de verschillende typen zinnen. De behandeling zal, wat de opbouw betreft, geheel gebaseerd zijn op de mogelijkheden van de zinsbouw van het klassiek Hebreeuws, wel zullen voor de duidelijkheid regelmatig de verschillen met het Nederlands beklemtoond worden. Om gemakkelijker het overzicht te bewaren worden alle verschijnselen eerst op eenvoudige wijze aan de gebruiker voorgesteld, dan volgt, in achterliggende pagina's, een wat verdergaande uitleg. Waar nodig geeft een verdere excurs nog weer meer informatie.

Hoewel syntaxis vaak in het Nederlands wordt weergegeven met zinsbouw is dit woord, wanneer we het letterlijk nemen, te beperkt van inhoud. Sommige verschijnselen spelen zich af op de grens van zinnen, bij andere verschijnselen hebben we te doen met problemen van de woordvolgorde, die zich over meer dan één zin uitbreiden. Gemakshalve beginnen we met de enkele zinnen, daarna volgt een aantal opmerkingen over de verhouding van zinnen tot elkaar. Een belangrijk punt op het terrein van de woordvolgorde is de opbouw van woordgroepen. De regels op dit terrein vindt men in een apart gedeelte.

Alle hebreeuwse voorbeelden zijn uit de Bijbel genomen. Alle voorbeelden worden zowel woord voor woord als compleet vertaald. Waar verschillende bijbelvertalingen van elkaar afwijken in de weergave van een tekstgedeelte wordt alleen bij uitzondering op de verschillen ingegaan. Alle hebreeuwse voorbeelden zijn doorgenummerd, zodat eenvoudige verwijzing naar ieder willekeurig voorbeeld mogelijk is. Ter verduidelijking zijn er soms ook nederlandse zinnen als voorbeeld aangehaald. Voor zover uit het modern Nederlands zonder bronvermelding (in de meeste gevallen door de auteur gemaakt), bij oudere voorbeelden is wel steeds de herkomst vermeld.

De zin ↑

Het definiëren van het begrip "zin" is minder eenvoudig dan men wel denkt, maar voor ons doel laten we het bij het volgende: een zin omvat een groep woorden, die gezamenlijk een bepaalde betekenisinhoud hebben en die herkenbaar zijn aan bepaalde klemtoonpatronen en pauzes. In het moderne geschreven Nederlands worden zinnen vaak afgegrensd door een punt, maar ook na een puntkomma begint meest een nieuwe zin. Ook komen nogal eens korte zinnen voor die tot een grotere eenheid samengroeien. In het bijbels Hebreeuws is het niet vaak zo dat een zin over de grens van een vers doorloopt, maar het komt wel voor. Daarnaast vinden we zeer veel verzen die uit meer dan één zin bestaan. Verwar dus nooit "zin" en "vers".

In de nederlandse grammatica wordt veel aandacht besteed aan de tegenstelling tussen hoofd- en bijzinnen. Het Hebreeuws kent wel bijzinnen, maar de woordvolgorde in bijzinnen is over het algemeen gelijk aan die in de hoofdzinnen. Omdat in het Hebreeuws zinnen zonder verbindingswoord aan elementen in andere zinnen kunnen worden toegevoegd kan men in veel gevallen niet direct zien aan een zin of er sprake is van een hoofd- of een bijzin. De betekenis moet in zulke gevallen de leidraad zijn.

In het Nederlands is een zin over het algemeen niet volledig wanneer er geen persoonsvorm in voorkomt.

a	<i>Jan loopt.</i>
---	-------------------

Voorbeeld [a] vormt een volledige zin. Toch kennen we in het Nederlands ook zinnen zonder werkwoord, bij voorbeeld in spreekwoorden.

b	<i>Oost west, thuis best.</i>
---	-------------------------------

De woordgroep in voorbeeld b is voor ons taalgevoel een complete zin. Vergelijk verder een uitroep als:

c	<i>Volk !!!</i>
---	-----------------

om iemand op de aanwezigheid van een bezoeker te wijzen, of het aanroepen van een persoon:

d	<i>Jan !!!</i>
---	----------------

In een dergelijke situatie wordt een éénlettergrepige naam vaak uitgesproken als een tweelettergrepig woord: "Já-àn", waardoor zo'n woord toch een volledige zinsmelodie kan dragen. In het Hebreeuws zijn zinnen zonder persoonsvorm veel gebruikelijker dan in het Nederlands en maken ze deel uit van ieder samenhangend stukje tekst. De functie van deze zinnen, "naamwoordelijke zinnen" genoemd ter onderscheiding van de "werkwoordelijke zinnen", waar wel een werkwoord in voorkomt, is duidelijk van de werkwoordelijke zinnen af te grenzen en we zullen de twee zinstypen dan ook apart behandelen. Afgezien van de zinnen die uit één woord bestaan kan men vrijwel alle zinnen beschrijven als opgebouwd uit twee delen, nl. datgene waarover men spreekt, het onderwerp, en datgene wat daarover wordt gezegd, het gezegde (subject en predicaat). Dit geldt voor beide zinstypen in het Hebreeuws, met dien verstande dat het gezegde dus werkwoordelijk of naamwoordelijk van karakter kan zijn. De eenvoudige werkwoordelijke zin en de naamwoordelijke zin worden in de hoofdstukken 2 en 3 behandeld. Zinnen die wel een persoonsvorm van een werkwoord bevatten, maar afwijken van het basistype worden deels in hoofdstuk 4 behandeld, deels in de hoofdstukken 11 en 5.

Naast deze basistypen komen er ook verschillende verbindingen van zinnen voor, waarbij soms een bijwoord een deel van een zin kan vervangen, vergelijk bij voorbeeld de samenvoeging van de voorbeelden [e] en [f], via [g] in [h], waar tenslotte "ook" het predicaat in de tweede zin vervangt:

e	<i>Jan loopt naar huis.</i>
f	<i>Piet loopt naar huis.</i>
g	<i>Jan loopt naar huis en Piet loopt naar huis.</i>
h	<i>Jan loopt naar huis en Piet ook.</i>

De relaties tussen zinnen worden in de hoofdstukken 6 en 12 beschreven, terwijl bijwoorden van allerlei aard en functie in hoofdstuk 8 een plaats krijgen.

Het laatste hoofdstuk bevat een overzicht van de woorden die speciaal gebruikt worden om betrekkingen van elementen in zinnen, resp. van zinnen tot elkaar, aan te geven, zoals voorzetsels, voegwoorden, bijwoorden. Veel van deze woorden en woordjes zijn in de andere hoofdstukken ook reeds behandeld en waar nodig wordt er verwezen.

Zinselementen

De verschillende zinselementen die minder nauw met het werkwoord verbonden zijn dan subject en object komen in de hoofdstukken 7 en volgende aan de orde. Deze zinselementen kunnen elk weer uit meer woorden bestaan. De opbouw ervan is, evenals de opbouw van de zin als geheel, aan bepaalde regels gebonden. Deze uitbreidingen van de zinselementen, die vaak geen maar soms wel invloed hebben op de woordvolgorde van de zin als geheel komen in de hoofdstukken 12 en 13 aan de orde.